

vinis, per se prohibitum illis est, ideo per mendacium est magis prohibitum; et similiter mendacium illud non ideo est mortale, quia mendacium est, sed quia ordinatur ad rem graviter prohibitam juxta Ecclesie intentionem. Tandem ita hoc declaro, nam hæc prohibitio non est tanquam pœna, quam nemo sustinere cogitur, donec ab alio imponatur, sed est obligatio quædam ex censura proveniens, et consequenter urgens modo censuris accommodato, qui est, ut homo sese absteineat etiamsi ab aliis non cogatur; ergo si laici tenentur non adesse divinis a clericis exclusi vel admoniti, ipsi etiam per sese tenentur non se ingerere, etiamsi non ejiciantur vel moneantur, quia ex vi hujus censure redundat in eos hoc gravamen.

6. *Excluditur tertia evasio.* — Dices, rationes convincere, aliquam esse prohibitionem impositam laicis ex vi hujus censure, quod alii auctores absolute non negabant; alias nec peccatum veniale admitterent in hujusmodi transgressione per se loquendo, et exclusis extrinsecis circumstantiis. Dicent tamen esse hanc prohibitionem solum indirectam, et quasi per redundantiam quamdam, et ideo non inducere gravem obligationem. Sed hoc etiam non video, quam firmo fundamento dicatur; nam interdictum per se et immediate prohibet dicere et audire divina in loco interdicto; cujus signum est, quia quando conceditur ut dici possint, semper adduntur circumstantiæ necessariæ, ut ab aliis non audiantur; ergo signum est hanc etiam esse directam et per se prohibitionem. Deinde, esto illud ita sit, non refert ad tollendam gravem obligationem, si alias materia est illius capax; nam etiam excommunicatio majori ratione dicitur non obligare alios, nec cum excommunicato communicent, nisi indirecte, et per quamdam redundantiam; hoc tamen non tollit, quin hæc obligatio in illis gravis sit, quoad communicationem in divinis, quia materia est gravis. Et ratio est clara, quia tam ad virtutem obedientiæ quam religionis, in qua est talis materia, satis est, quod superior vere præcipiat; quod autem sit directe, vel indirecte, seu ex primaria, vel secundaria intentione, non tollit absolutam efficaciam et obligationem præcepti, quamvis indicet unum esse principalius intentum, quam aliud.

7. *Refellitur ultima evasio.* — Sed dici tandem potest, hanc prohibitionem, licet sit proprie imposita laicis, non obligare eos ad mor-

tale in hac materia, quia illi non sunt prohibiti audire divina absolute, sed solum in tali loco, ut constat ex dict. cap. Si sententia. Violatio autem illius circumstantiæ solius in tali usu divinorum officiorum videtur esse materia levis. Sed hæc ratio frivola est, alias idem probaret de receptione sacramentorum in loco interdicto; imo et de activa celebratione, quia hæc etiam non est prohibita absolute clericis, sed solum in tali loco. Confiteor, quia si esset prohibitum, hodie communicare, vel audire sacrum, illa ex vi materiæ esset gravis prohibitio, sicut est de esu talis cibi in tali die; ergo idem est de circumstantia loci. Et ratio est supra tacta, quia prohibitio circumstantiæ redundat in totum actum, et gravamen illud, quod Ecclesia intendit inferre, pendet ex illius circumstantiæ observatione.

8. Deinde id, quod in dicta responsione sumitur, non est universaliter verum; nam si laicus assistat divinis officiis canendo in illis more clericorum, sine dubio peccat mortaliter, ut etiam Navarrus fatetur cum Calderino, tractatu de Interdicto, membro 6, quanquam non agat actum prohibitum nisi in tali loco; nec vero peccat solum propter cooperationem cum aliis, sed quia ipsa materia gravis est, et multum repugnans intentioni Ecclesie ponentis interdictum. Imo in rigore illa non est cooperatio, etiam si sit simultanea operatio; præsertim si clerici essent plures, qui possent dicere officium, etiamsi laici cum eis non canant.

9. Concludo igitur hoc esse peccatum mortale ex genere; cujus argumentum sufficiens est, quod in tali materia potest esse mortale peccatum sine extrinseca circumstantia extrahente actum ad aliud genus vitii, vel peccati, ut patet in exemplo proxime proposito. Idem autem censeo de actu audiendi Missæ in loco interdicto, quia etiam illa est gravis actio, et aliquis concursus ad ipsum sacrificium, quod suo modo offerunt, qui illi assistunt. In aliis vero divinis officiis facile admitterem, posse hoc peccatum esse veniale ex levitate materiæ; non quia illa gravis non sint, sed quia sola assistentia personæ laicæ est minima quædam participatio illius actionis, et ideo si aliunde assistentia non esset ad magnam partem divini officii, secluso contemptu, posset a mortali excusari. Neque etiam dubito, quin facilius sit hæc excusatio in his, qui culpam non dederunt, quam in contumacibus; et quod aliqua materia sit

gravis respectu horum, quæ comparatione aliorum sit levis. Sæpe etiam accidere potest, ut hæc culpa sit levis ex quadam pia intentione, licet indiscreta; quod prudenter pensandum est secundum occurrentes circumstantias.

10. *Quæ denunciatio interdicti requiratur ad hanc culpam.* — Ut autem nunc hæc culpa locum habeat, necessarium est, ut interdictum denunciatum sit, ob Extravagant. *Ad evitanda.* Aliqui etiam addunt oportere, ut ab Ecclesia matrice servetur, si interdictum generale sit, argumento Clementinæ 4 de Sententia excomm. Sed non opinor esse hoc necessarium, nam sufficit censuram esse denunciatam juxta prædictam Extravagantem, ut unusquisque eam servare teneatur in eo quod ad ipsum spectat. Unde, si in aliquo casu Ecclesia principalis interdictum non servaverit, poterit id conferre ad evitandam excommunicationem latam in illa Clementina 4 de Sententia excomm., quia illa solum fertur in religiosos, qui in sua Ecclesia non servant interdictum, quando Ecclesia loci illud servat; non vero conferet ad tollendam obligationem servandæ censure sufficienter denunciatae, quod recte sentit ibi Glossa, verb. *Subjacere*; et idem sentit, licet subobscure, Covarruvias, dicto § 2, n. 3.

11. *Alia conditio ut obligatio servandi interdictum teneat.* — Additur etiam in jure, ut hæc obligatio servandi interdictum in aliis oriatur, necessarium esse, ut ab his, propter quos latum est, servetur, ut sumitur ex cap. *Petisti*, de Privilegiis. Per eos autem, propter quos interdictum dicitur esse positum, non intelligentur illi, qui causam dederunt interdicto; nam eorum transgressio et contumacia non debet esse occasio relaxandi interdictum; quod in eorum profectum redundaret; sed intelligentur illi, in quorum gratiam positum est interdictum; nam si ipsi non servant, non merentur, ut Ecclesia alios prohibeat a divinis in gratiam eorum. Atque ita non liberantur alii hoc onere ex facto aliorum, quod per sese consideratum inordinatum fuerat, sed ex benigna interpretatione, et concessionem Ecclesie, ut in eodem jure declaratur. Unde, si interdictum in unius gratiam positum esset, satis est quod ille non servet. Si autem esset latum in gratiam multorum, oportebit, ut saltem a majori parte non servetur. Necesse est etiam, ut interdictum non observent perseveranter, seu tali modo ut animum perseverandi significant; nam una vel alia transgressio

per occasionem non satis est, ut simpliciter dicantur non servare interdictum, et consequenter, nec ut ea de causa suspendatur vel tollatur; atque hunc in modum intelligunt textum illum Doctores communiter. Estque hæc exceptio ad omnes alias prohibitiones hujus interdicti localis applicanda, nam potius est quædam revocatio, vel suspensio interdicti, illa occasione facta a jure, et ideo cessant omnes prohibitiones non solum ad laicos, sed etiam ad clericos pertinentes. Quapropter idem dicendum erit in omnibus casibus, in quibus interdictum jure vel ab homine suspenditur, pro ratione suspensionis, ut supra tactum est, et in sequentibus latius dicetur.

12. *In quibus casibus possit laicus interesse divinis tempore interdicti.* — Quomodo autem ratione privilegii, vel ob aliam occasionem possit laicus aliquando interesse divinis, in superioribus sufficienter tactum est; omnis enim casus ad tres reducitur. Primus est, quando quis habet privilegium a Romano Pontifice concessum; solus enim ille id concedere potest, ut dixit Glossa, in c. *Ad hæc*, de Appellat., in fine, ubi etiam Panormitanus, num. 4, et alii idem sentiunt. Quod latius examinabimus infra agentes de suspensione interdicti. Secundus casus est, quando laicus est familiaris alterius singularis personæ, quæ privilegium habet, eamque comitatur, juxta cap. *Licet*, de Privilegiis. Tertius est, quando clericus indiget aliquo ministerio laici, ut sacrum officium peragat modo sibi licito, ut in superioribus declaratum est.

Tertia conclusio.

13. Ultimo dicendum est, ob meram transgressionem interdicti, quam laici committunt se ingerendo divinis officiis, nullam pœnam, vel censuram incurrere. Probatur, quia nulla in jure invenitur. Dixi autem, *Ob meram transgressionem*, etc., nam si laicus aliquo speciali modo concurrat ad celebrationem contra interdictum, vel speciali pertinacia interdictum violet, sic sunt aliqui casus in jure expressi, in quibus ob eam causam specialem censuram incurrit, juxta Clement. 2 de Sententia excommunicationis. Ubi excommunicantur ipso facto laici, qui cogunt quempiam celebrare divina officia in loco interdicto, vel prohibitos publice vocant, ut divinis officiis in loco interdicto celebratis intersint;

vel prohibent, ne interdicti, qui Missæ intersunt, exeant postquam a celebrantibus moniti sunt; et tandem excommunicantur etiam ipsi interdicti, qui post similem monitionem non exeunt, quos omnes casus supra late exposuimus agentes de excommunicatione. Unde laicus nunquam fit irregularis immediate propter violationem interdicti, ut notavit Covarruvias, in cap. Alma, part. 1, § 1, num. 3, quia in jure non est expressum; et a fortiori patet ex supra dictis, quod clerici etiam ipsi, si ad divina concurrant non modo proprio clericorum, sed communi laicorum, non fiunt irregulares.

DISPUTATIO XXXV.

DE TERTIO EFFECTU INTERDICTI, QUI EST ECCLESIASTICÆ SEPULTURÆ, VEL INGRESSUS ECCLESIE PRIVATIO.

Tertius effectus interdicti, quem in superioribus supposuimus, est privatio Ecclesiasticæ sepulturæ, qui nunc superest declarandus; cum eo vero conjungimus alium, qui licet universalis non sit, interdum adjungi solet, et habet proportionem quamdam cum priori, quia per unum privatur vivus, ne Ecclesiam ingrediatur, per alium vero privatur defunctus, ne in eam inferatur. Utrumque ergo in hac disputatione expeditimus.

SECTIO I.

Utrum omne interdictum generale loci privet ibi Ecclesiastica sepultura.

1. Hic effectus expressus est in jure; est autem singulis interdictis applicandus cum proportione illis accommodata, et moderationibus vel exceptionibus in jure ipso declaratis, quæ in interdicto generali loci plures sunt; et ideo de illo prius in particulari dicemus, et consequenter de aliis.

2. *Prima conclusio.* — *Etiam in infantibus habet locum conclusio.* — Dico ergo primo: per interdictum generale loci prohibitum est, ne aliquis in illo loco Ecclesiasticam sepulturam accipiat, nisi sint personæ, quæ a jure vel ab homine privilegium, seu exceptionem super hoc habeant. Conclusio est expressa in cap. Quod in te, de Pœnit. et remiss., et sumitur ex cap. Cum et plantare, § Quod si, et cap. Ut privilegia, de Privilegiis, et cap. Episcoporum, eodem titulo, in 6, et Clementina 1 de Sepulturis. Ratio solum est,

quia ita statutum est ob majorem rigorem Ecclesiasticæ disciplinæ; et ut fideles magis gravati interdicto majori diligentia ejus causam tollendam procurent. Hoc autem adeo verum est, ut non solum adultis fidelibus, sed etiam infantibus baptizatis hujusmodi sepultura deneganda sit. Quia jura simpliciter, et absolute loquuntur; et hic actus æque locum habet in infantibus, ac in adultis, quia corpus, quod sepelitur, mere passive se habet, et ex parte ejus rationis actus non requiritur, et ideo quoad hanc prohibitionem æque sunt apta corpora infantium, ac adultorum. Imo hæc prohibitio ad ipsos viventes proprie refertur, eisque prohibet, ne in tali loco sepulturam alicui tradant; obligat ergo, ne infantibus etiam sepultura Ecclesiastica detur. In quo est magnum discrimen inter hanc prohibitionem, et aliam de audiendis officiis, quia illa requirit actum rationis; quod bene notavit Covarruvias, in cap. Alma, part. 2, § 4, num. 5.

3. *Quid sit sepultura Ecclesiastica.* — *E loco interdicto possunt deferri corpora, et alibi sepeliri.* — Quid autem nomine Ecclesiasticæ sepulturæ intelligendum sit, diximus supra agentes de simili effectu excommunicationis. Addimus autem in assertionem, per hanc censuram privari fideles Ecclesiastica sepultura *in tali loco*, quia simpliciter non prohibentur, quin suorum defunctorum corpora extra talem locum, ejusque confinia (juxta superius explicata disputat. 1) deferre possint, ibique Ecclesiasticæ sepulturæ illa tradere, ut explicatum satis est in aliis effectibus hujus interdicti. Ratio enim universalis est omnibus effectibus, scilicet, quia hæc censura non fertur in personas absolute, sed solum per respectum ad locum, qui interdictitur. Quod in hoc effectu, sicut in aliis intelligendum est, sistendo præcise in vi interdicti localis; nam quatenus in eos, qui culpam tali interdicto dederunt, efficaciam habet interdicti personalis, alia ratio et regula servanda est infra de interdicto personali tradenda, scilicet nullibi posse habere Ecclesiasticam sepulturam, ut clare colligitur ex cap. Si civitas, de Sent. excomm., et est communis sententia, tam ibi, quam in dicto cap. Quod in te, et apud Summistas, ac Theologos, qui hanc materiam attigerunt, dist. 18 et 22.

4. *Limitatio conclusionis.* — *Quantum se extendat clericorum privilegium circa hanc pœnam.* — Addimus præterea in conclusione

limitationem, quæ communis etiam est omnibus his effectibus interdicti, quæ fere eisdem verbis in juribus citatis et hic specialiter additur. Et in primis in cap. Quod in te, clerici ab hoc gravamine eximuntur, dummodo ipsi causam non dederint interdicto, seu (quod perinde est) personaliter interdicti non sint, vel ob aliam causam, et per aliam legem sepultura privati sint; hic enim præcise fit exceptio ab interdicto locali. Requiritur etiam ibi, ut *servaverint interdictum*, quia non merentur tali privilegio gaudere, qui Ecclesiasticam censuram violarunt, maxime cum violatores interdicti, si clerici sint, hac pœna soleant puniri, juxta cap. Is cui, de Sentent. excomm. Existimo tamen intelligendum hoc esse de violatione interdicti clericorum propria; nam et textus loquitur de clericis, quatenus clerici sunt, et in materia pœnali verba sunt stricte interpretanda, et quia aliæ pœnæ jure impositæ clericis ob violationem interdicti semper intelliguntur de violatione clericorum propria, ut supra vidimus; hæc autem est veluti quædam pœna. Quamvis ergo clericus in loco interdicto in aliquo officio sacro contra interdictum facto ministerium exhibuisset, quod per laicum fieri posset, nihilominus hoc privilegio gauderet. Quo item gaudent omnes ordinati clerici a prima tonsura usque ad supremum Ordinem; omnes enim simpliciter clerici sunt, dummodo in eis aliæ conditiones concurrant necessariæ ad gaudendum communibus privilegiis clericorum, vel secundum jus commune, in cap. unico de Clericis conjugatis, in 6, vel secundum jus Concilii Trident., sess. 23, cap. 6, quod in superiori disputatione, sect. 2, explicuimus.

5. *Clerici conjugati non gaudent hoc privilegio nisi contraria vigeat consuetudo.* — Unde etiam fit, clericos conjugatos non gaudere hoc privilegio, quia solum gaudent privilegio fori et canonis *Si quis suadente*, et notarunt Covarruvias supra, et Navarrus, cap. 27, num. 173 et 174, qui hoc limitat, nisi contrarium habeat consuetudo præscripta in clericis conjugatis cum unica virgine, unde indicat generalem regulam, nimirum, quoties sic clerici conjugati licite admittuntur ad divina tempore interdicti ad modum aliorum clericorum, licite etiam sepeliri in loco sacro; quam regulam veram censeo, quia et est eadem ratio utriusque effectus, et quia illi, quoad hoc negotium interdicti, adhuc manent et computantur in

clericorum numero. Præterea non gaudent hoc privilegio degradati seu realiter depositi, quia inter clericos non computantur; quod secus erit, si depositio sit tantum verbalis, quia hæc non tollit privilegia, ut supra vidimus.

6. *Gaudent hoc privilegio omnes personæ Ecclesiasticæ.* — Comprehendunt vero nomine clericorum omnes personæ Ecclesiasticæ, quæ licite divinis intersunt, et suo modo illa celebrant tempore hujus interdicti, de quibus supra dictum est; et usus ipse ac consuetudo ita explicare videtur hoc privilegium. Et ratio etiam id exigit; nam, si in his, quæ spectant ad rigorosam observationem interdicti, clericorum nomine omnes hæ personæ comprehenduntur, etiam in hoc favore comprehendi debent.

7. *Limitatur prædictum quatuor conditionibus.* — *Prima conditio.* — Tandem additur ibi moderatio servanda in usu hujus privilegii. Et requirit quatuor conditiones: prima, ut sepultura detur in *cœmeterio Ecclesiæ*; unde non videtur concedi, ut intra Ecclesiam sepeliri possint; non enim sine causa fit illa loci specificatio. Nam cum omnis locus sacer esset denegatus ex vi interdicti, et solum concedatur minus nobilis, et accessorius locus, non videtur concedi principalis, sed potius tacite denegari. Unde etiam est regula Juristarum superius tacta, nomine Ecclesiæ comprehendi cœmeterium, non vero e contrario, quia accessorium sequitur principale, et non e contrario. Hæc vero interpretatio, quamvis appareat rigori verborum consentanea, nimis tamen rigorosa existit. Estque difficile creditu solum illum locum concedi clericis in sepulturam, qui minus decens videtur statui et dignitati eorum; et ideo fortasse nomine cœmeterii significatus est omnis locus aliquo modo sacer ad fidelium sepulturam destinatus; nam quia olim frequentius sepeliri solebant fideles in cœmeteriis, ideo ex frequentiori usu omnis locus Ecclesiasticæ sepulturæ sub illa voce comprehensus est. Atque hæc interpretatio sicut favorabilis est, ita communiter recepta videtur. Et fundari optime potest in Clementina 1 de Sepulturis.

8. *Secunda conditio.* — *Dubium deciditur.* — Secunda conditio est, ut fiat sine pulsatione campanarum. In qua idem servandum est, quod supra in simili adnotavimus de divinis officiis. Tertia, ut fiat cessantibus solemnitatibus omnibus. Quod intelligendum est de solemnitatibus Ecclesiasticis, quibus